

Торайғыров университетінің
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайғыров университета

ТОРАЙҒЫРОВ УНИВЕРСИТЕТІНІҢ ХАБАРШЫСЫ

Гуманитарлық сериясы
1997 жылдан бастап шығады

ВЕСТНИК ТОРАЙҒЫРОВ УНИВЕРСИТЕТА

Гуманитарная серия
Издается с 1997 года

ISSN 2710-3439

№ 4 (2024)

Павлодар

**НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайгыров университета**

Гуманитарная серия
выходит 4 раза в год

СВИДЕТЕЛЬСТВО

о постановке на переучет периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания

KZ46VP400029271

выдано

Министерством информации и общественного развития
Республики Казахстан

Тематическая направленность
публикация материалов в области истории,
правоведения и общественных наук

Подписной индекс – 76131

<https://doi.org/10.48081/SXSK3828>

Бас редакторы – главный редактор

Бегимтаев А. И.

к.полит.н.

Заместитель главного редактора

Шамшудинова Г. Т., *доктор PhD,*

ассоц. профессор

Ответственный секретарь

Турлыбекова А. М., *к.и.н., ассоц. профессор*

Редакция алкасы – Редакционная коллегия

Акишев А. А.,	<i>д.полит.н., профессор;</i>
Алтыбасарова М. А.,	<i>к.полит.н., доцент;</i>
Ветренко И. А.,	<i>д.полит.н., профессор (Россия);</i>
Шашкова Я. Ю.,	<i>д.полит.н., профессор, (Россия)</i>
Дронзина Т. А.,	<i>д.полит.н., профессор (София, Болгария)</i>
Абдикакимов М. Т.,	<i>доктор PhD</i>
Ермаханова С. А.,	<i>к.социол.н.</i>
Сағиқызы А.,	<i>д.филол.н., профессор;</i>
Кожамжарова М. Ж.,	<i>к.филол.н.</i>
Ахметова Г. Г.,	<i>к.филол.н., профессор;</i>
Уызбасва А. А.,	<i>доктор PhD;</i>
Аубакирова С. С.,	<i>доктор PhD</i>
Альмуханов С. Х.,	<i>к.филол.н., профессор;</i>
Кадыралиева А. М.,	<i>доктор PhD;</i>
Манасова М. М.,	<i>доктор PhD;</i>
Ахмеджанова Г. Б.,	<i>д.ю.н., профессор;</i>
Олжабаев Б. Х.,	<i>к.ю.н., ассоц. профессор;</i>
Ишеков К. А.,	<i>д.ю.н., профессор (Россия);</i>
Таштемханова Р. М.,	<i>д.и.н., профессор;</i>
Азербайев А. Д.,	<i>доктор PhD;</i>
Шокубаева З. Ж.	<i>(тех. редактор).</i>

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели
Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов

При использовании материалов журнала ссылка на «Вестник Торайгыров университета» обязательна

«ӘЛЕУМЕТТАНУ» СЕКЦИЯСЫ

FTAMP 04.21.51

<https://doi.org/10.48081/LEKN9516>***М. Н. Рахимбаева**

Торайғыров университеті,
Қазақстан Республикасы, Павлодар қ.

*e-mail: www.madina.pvl@mail.ru

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-9150-5460>

**ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЕҢБЕК КӨШІ-ҚОНЫ ПРОЦЕСТЕРІН
БАСҚАРУ**

Мақалада Қазақстан аумағындағы еңбек көші-қоны, көрші мемлекеттермен осы процесті басқару және реттеу қарастырылады.

Бұл зерттеудің негізгі бағыты еңбек көші-қоны процестерін реттейтін құқықтық және институционалдық механизмдер, сондай-ақ заңсыз көші-қонмен байланысты проблемалар болып табылады. Ұлттық заңнама туралы ақпараттың бастапқы көзі ретінде көші-қонды басқару және статистика жөніндегі ұлттық органдардың электрондық базалары мен сайттары да қарастырылды. Зерттеу жүргізу үшін ЕҚЫҰ (Еуропадағы қауіпсіздік және ынтымақтастық ұйымы), ХҚҰ (Халықаралық көші-қон ұйымы) және ХЕҰ (Халықаралық еңбек ұйымы) 2006 жылғы басшылығында баяндалған теориялық ережелер мен практикалық ұсынымдар пайдаланылды, бұл еңбек көші-қонын басқарудың ұлттық тетіктеріне жан-жақты талдау жүргізуге мүмкіндік берді.

Бұл мәселенің өзектілігіне қарамастан, көптеген олқылықтар анықталды, мысалы, келетін және кететін еңбек мигранттарының саны туралы нақты деректер жоқ. Соңғы статистика сыртқы көші-қонның жалпы санын көрсетеді.

Еңбек көші-қоны еңбек нарығына және жұмыссыздық деңгейіне әсер ететін елдің маңызды сипаттамасы болғандықтан, осы процесті бақылау және заңдастыру қажет. Көші-қон рәсімдерін оңтайландыру үшін ақпараттық технологияларды енгізу. Бұл

процесті басқару ішкі және сыртқы факторларды ескеретін кешенді тәсілді қажет етеді.

Кілтті сөздер: көші-қон, еңбекші-мигранттар, басқару, реттеу, заңнама, халықаралық көші-қон, жақсы өмір, қақтығыстар, заңнамалық ереже, құқық.

Кіріспе

Көші-қон – бұл ел ішінде де, одан тыс жерлерде де адамдардың бір тұрғылықты жерінен екінші тұрғылықты жеріне ауыстырудың күрделі және көп қырлы процесі. Көші-қонның себептері әртүрлі болуы мүмкін: экономикалық, әлеуметтік, саяси, экологиялық және басқалар.

Экономикалық себептерге жоғары жалақымен жұмыс іздеу, материалдық жағдайдың жақсаруы немесе қолайлы еңбек жағдайлары жатады. Көбінесе экономикалық қажеттіліктер әлеуметтік қажеттіліктермен тығыз байланысты, мысалы, отбасы үшін жақсы өмірді қамтамасыз ету, білім алу, туыстарымен қауышу. Саяси себептер, әдетте, мемлекет бастан кешіретін мәселелермен байланысты, бұл соғыстар, қақтығыстар болуы мүмкін. Экологиялық проблемалар табиғи апаттардан, климаттың өзгеруінен немесе қоршаған ортаның ластануынан туындайды.

Қазіргі уақытта еңбек көші-қоны Орталық Азиядағы халықаралық көші-қонның негізгі ағымдарын қалыптастыруда. Бұл аймақтағы халықаралық көші-қон әртүрлі себептерге байланысты, мысалы, тұрақты тұруға ерікті түрде көшу және одан кейін басқа мемлекеттің азаматтығын алу, саяси немесе экологиялық себептерге байланысты мәжбүрлі көші-қон, этникалық репатриация, отбасылардың бірігуі немесе басқа мемлекетте білім немесе медициналық қызмет алу. Бұл көші-қон қозғалыстары ішкі рәсімдерді іске асыру шеңберінде енгізілген тиісті ратификацияланған халықаралық-құқықтық құралдардың болуына байланысты немесе қабылдаушы елдердің ұлттық заңнамасының әзірленген және тиімді қолданылатын ережелерінің арқасында еңбек көші-қонымен салыстырғанда неғұрлым реттелген сипатқа ие [1].

Сонымен қатар, халықаралық көші-қонның осы түрлеріне қатысты тиісті мәртебесі бар адамдарды есепке алудың пәрменді құралдары әзірленді. Еңбек көші-қонының сандық өсуіне қарамастан, басқару мен реттеуде айтарлықтай олқылықтар бар. Халықаралық еңбек көші-қоны жөніндегі ұлттық заңнаманы дамыта отырып, Орталық Азия мемлекеттері екіжақты немесе өңірлік келісімдер режимдеріне қатысады. Алайда, құзыретті мемлекеттік органдар еңбек көші-қоны ағындарының едәуір бөлігі бақылау мен реттеуге жатпайтынын

мойындайды. Бұл мәселелерді тиімді шешу мемлекеттердің ынтымақтастығына тікелей байланысты [2].

Материалдар мен әдістер

Қазіргі уақытта еңбек көші-қоны саласындағы халықаралық және өңірлік ынтымақтастықты дамытудың негізгі бағыты еңбек мигранттарының құқықтарын заңнамалық деңгейде ілгерілету болып табылады. 1990 жылы Біріккен Ұлттар Ұйымы (БҰҰ) еңбекші-мигранттардың құқықтарына қатысты қабылдаған халықаралық конвенция, сондай-ақ 2008 жылы Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығы (ТМД) қабылдаған Еңбекші-мигранттар мен олардың отбасы мүшелерінің құқықтық мәртебесі туралы конвенция негізінде Орталық Азия елдерінде, оның ішінде Қазақстанда да еңбек көші-қонын басқару жүзеге асырылады [3].

Қарастырылып отырған елдердің көпшілігінде жақын құқықтық жүйелер бар, бірақ еңбекші-мигранттардың құқықтарын қамтамасыз етуге қатысты заңнамалық ереже айтарлықтай ерекшеленеді. Бұл олардың әлеуметтік қамсыздандыру құқықтарына және медициналық қызметтерге қол жеткізу шарттарына қатысты.

Орталық Азияда халықаралық көші-қонды реттеудің білім және біліктілік туралы құжаттарды тану, еңбекші-мигранттар мен олардың отбасы мүшелерінің межелі елдердегі әлеуметтік интеграциясы сияқты аспектілерінің маңыздылығы кезең-кезеңімен артып келеді. Бұған білім беру жүйелерінің айырмашылықтары мен бұрынғы кеңестік республикалардың мәдени айырмашылықтары, сондай-ақ шыққан елдердегі орыс тілді халықтың азаюы себеп болды [4].

Елдің халықаралық еңбек көші-қонын басқару тәсілдері оның шыққан еліне немесе баратын еліне байланысты, дегенмен іс жүзінде нақты бөлуді жүзеге асыру әрдайым оңай бола бермейді. Келу еңбек көші-қоны көлемі бойынша негізгі қабылдаушы елдер Ресей мен Қазақстан болып табылады. Алайда, қарастырылып отырған барлық елдерде, соның ішінде шыққан елдері ретінде біржақты танылған және ішкі еңбек нарықтарында жұмыс орындарының тапшылығы бар елдерде басқа елдерден еңбек көші-қоны орын алады. Орталық Азияның барлық елдері халықтың тығыздығы жоғары және Түркия мен Қытай сияқты еңбек, қызмет көрсету және тауар нарықтарында қатаң бәсекелестігі бар елдерден келетін халықаралық көші-қон үшін аздықтанды тартымды болып табылады. Мысал ретінде қарастырылып отырған субаймақтың көптеген елдерінде түрік компаниялары белсенді қатысатын және әдетте өз елінің азаматтарын әртүрлі жұмыстарға тартатын құрылыс секторы болып табылады. Сонымен қатар, экономикалық жағдайдың өзгеруімен мұндай елдер жіберуші елдер санатынан қабылдаушы елдерге және керісінше ауыса алады. Мемлекеттердің шығу тегі мен тағайындалу мәртебесі бойынша бөліну

процесі еңбек көші-қоны ағындарын тиімді басқару үшін қажетті шараларды айқындайды [5].

Шыққан елдердің көші-қон саясаты еңбек мигранттарын жөнелтуге, қолдауға және қорғауға дайындық бойынша қызметтер көрсетуі, сондай-ақ еңбек көші-қонының екіжақты пайдасын дамытуы тиіс. Ал межелі елдердің көші-қон саясатына қатысты шетелдік жұмыс күшін қабылдау рәсімдері мен шарттары және еңбекші-мигранттардың экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтарын тану аса маңызды болып табылады. Оларды пайдалану еңбекші-мигранттардың құқықтарына қатысты ұлттық заңнаманың негізгі ережелеріне мақсатты талдау жүргізуге мүмкіндік береді. Бұл еңбекші-мигранттардың құқықтарын қорғау жөніндегі халықаралық стандарттар негізінде еңбек көші-қонын тиімді басқару үшін шешімдер табуға мүмкіндік береді, дегенмен қаралған елдердің көпшілігі БҰҰ-ның 1990 жылғы конвенциясы мен ХЕҰ-ның №97 және 143 конвенцияларының Тараптары болып табылмайды. Ұлттық заңнама, бағдарламалық құжаттар, институционалдық негіздер және еңбек көші-қоны статистикасы туралы ақпараттың бастапқы көзі ретінде Ұлттық көші-қонды басқару және статистика органдарының электрондық заңнамалық базалары мен сайттары қарастырылды [6].

Нәтижелер және талқылау

1990-шы жылдар мен 2000-шы жылдардың басында Кеңес Одағының ыдырауы нәтижесінде жаңа тәуелсіз мемлекеттер арасындағы көші-қон процестері күшейе түсті. Әр түрлі этникалық топтардың бұрынғы тұрғылықты жерлерінен дәстүрлі тұрғылықты елдеріне белсенді қоныс аударуы байқалды. Кеңес Одағының құрамында көші-қон ішкі болып саналды, тәуелсіздік алғаннан кейін ол мақсатына қарай өзгеріп, сыртқы деп аталды. Шекаралардың ашылуымен этникалық көші-қон бұрынғы Кеңес Одағының аумағынан тыс жерлерде де болды. Қазақстан Республикасы Статистика комитетінің деректеріне сәйкес 2004 жылға дейін көші қонның теріс сальдосы болған [7].

Осыған байланысты Ресей мен Қазақстан бұрынғы отандастарын репатриациялау жөніндегі бағдарламаларды белсенді қолдайды. Мәселен, Қазақстанда 1999-2003 жылдары мемлекеттік бюджеттен қаржыландыру есебінен тұрғын үй сатып алу арқылы этникалық қазақтарды репатриациялауды қолдау тетігі енгізілді, кейіннен ол ақшалай көмекке ауыстырылды (Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы Адам құқықтары жөніндегі Комиссия, 2012). Ресейде 2006 жылдан бастап шетелде тұратын отандастардың ерікті түрде қоныс аударуына ықпал ететін мемлекеттік бағдарлама жүзеге асырылуда және 2012 жылы оның екінші нұсқасы қабылданды (Ресейдің Федералды көші-қон қызметі, 2012). Сонымен бірге Арменияда, Әзірбайжанда және Грузияда көші-қон саясатының басымдықтарының бірі соңғы және тарихи көші-қон

қозғалыстарынан туындаған шет елдердегі диаспоралармен байланысты қолдау болып табылады. Қазіргі уақытта Орталық Азиядағы көші-қон процестерінің негізгі тренді халықаралық еңбек көші-қоны болып табылады [8].

Қазақстанда еңбек мигранттары туралы нақты ақпарат өте аз (ХКҰ, 2020), сондықтан ХКҰ деректерді жинау әдістемелерін жетілдіру және еңбек көші-қоны туралы неғұрлым дәйекті және халықаралық деңгейде салыстырылатын деректер жиынтығын құруға жәрдемдесу тәсілі ретінде ДТМ жүйесінің құралдарын пайдалануды шешті. Бұл бұрынғы одақтас республикалар арасында экономикалық және әлеуметтік байланыстардың, тілдік және мәдени қауымдастықтың сақталуына байланысты орын алады. Сонымен қатар, аймақтың көптеген елдері арасында визасыз орын ауыстыру режимі өзара негізде қолданылады. Сонымен бірге, еңбек көші-қон географиясы біртіндеп кеңейіп келеді, бұл, басқалармен қатар, әлемнің басқа аймақтарындағы елдердің нарықтарына өзара қол жетімділіктің кеңеюімен, ағылшын және басқа да шет тілдерін білетін халық санының артуымен байланысты [9].

Еңбек көші-қоны Қазақстан экономикасының маңызды сипаттамасы болып табылады. Бұл еңбек нарығының динамикасына әсер етеді, жұмыс күшіне сұранысты арттырады және жұмыссыздық деңгейін әлсіретеді. Соңғы бағалауларға сәйкес (Ұлттық статистика бюросы, күні көрсетілмеген) халықаралық мигранттардың көпшілігі квота жүйесі бойынша Өзбекстаннан, Қытайдан, Түркия Республикасынан немесе Үндістаннан немесе Еуразиялық экономикалық одақтың (ЕАЭО) Ресей Федерациясымен, Беларуспен, Армениямен және Қырғызстанмен ортақ еңбек нарығы арқылы келеді, онда жұмысқа рұқсат талап етілмейді. Осыған қарамастан, Қазақстанда жүрген еңбек мигранттарының бейіні, тәжірибесі, мінез-құлқы мен ниеттері туралы ресми сандық және сапалық деректердің жетіспеушілігі байқалады. Мысалы, БҰҰ статистикасында (күні көрсетілмеген) елдегі мигранттардың саны туралы болу негіздері бойынша деректер жоқ. Осылайша, Қазақстанда еңбек мигранттары туралы нақты ақпарат өте аз (ХКҰ, 2020), ал елдегі еңбек көші-қоны феноменін түсіну шектеулі. Сондықтан ХКҰ ДТМ жүйесінің құралдарын деректерді жинаудың қолданыстағы әдістемелерін жетілдіру және еңбек көші-қоны туралы неғұрлым дәйекті, егжей-тегжейлі және халықаралық салыстырылатын мәліметтер жиынтығын құруға ықпал ету тәсілі ретінде пайдалануды шешті. Осы баяндамада зерттеу жүргізу кезінде Қазақстанда болған еңбек мигранттарына сауалнама жүргізу арқылы 2022 жылдың көктемінде жиналған ақпарат жиналды және талданды. Сайып келгенде, алынған нәтижелер одан әрі бағдарламалық іс-шараларға, ақпараттық жұмыстарға және хабардарлықты арттыру науқандарына дәлелдер жинау үшін пайдаланылады [10].

Қорытынды

2000 жылдардың басынан бастап Қазақстан еңбек көші-қоны тағайындалған елге айналды және қазіргі уақытта Орталық Азияда қабылданатын еңбек мигранттарының көлемі бойынша екінші ел болып танылды. Қазақстанда халық саны өсіп келе жатқанымен, еңбек нарығында өз азаматтары толтырылмаған бірқатар тауашалар бар. Олардың болуы елімізде білікті техниктер мен жұмысшылардың тапшылығы кезіндегі даму жобаларының өсіп келе жатқан санымен, сондай-ақ жергілікті халықтың белгілі бір беделді емес, жалақысы төмен жұмыс орындарының талап етілмеуімен байланысты.

Біздің мемлекетіміз үшін ауыл шаруашылығында, құрылыс саласында және инновациялық технологияларда мигранттардың еңбегін тарту қажеттілігі бар. Қазақстанға еңбек көші-қоны ағындарының негізгі бөлігі визасыз режимі бар елдердің азаматтарына тиесілі, ең алдымен бұл Өзбекстан, Қырғызстан, Тәжікстан. Қырғызстан мен Тәжікстаннан келген еңбекші-мигранттар бойынша ХҚҰ жүргізген зерттеулерді талдай отырып, 2010 жылы респонденттердің тек 2.1% – ы шетелдік жұмыс күші бойынша ресми рұқсаттар негізінде жұмыс істеді, 2012 жылы-4.7% . Нақты деректер статистикасы кіріс еңбек көші-қоны бойынша бермейді. Мәселен, 2013 жылы қазақстандық жұмыс берушілерге 25559 шетелдік жұмыскерге рұқсат берілді және олардың көпшілігі Қазақстанда визалық режимі бар елдердің азаматтары болды (Халықаралық көші-қон ұйымы, 2015).

Қазақстанда Қытайдан, Түркиядан, АҚШ-тан және басқа елдерден келетін Еңбекші-мигранттар негізінен білікті кадрлар (менеджерлер, мамандар, білім беру қызметкерлері және т.б.) ресімделеді. Сарапшылардың пікірінше, Қазақстанға келетін еңбек көші-қонының нақты көлемі жұмысқа берілетін рұқсаттар санынан асып түседі. Алдын ала ресми бағалауларға сәйкес, елде жұмыс істейтін еңбекші-мигранттардың жалпы саны 100-300 мың адам деңгейінде бағаланады [6]. Шет елдерге жұмысқа шығатын қазақстандық азаматтар бойынша статистикалық деректер жоқ. Мемлекеттік атқарушы органдардың деректері ғана бар, жеке жұмыспен қамту агенттіктері қазіргі уақытта уәкілетті органға ақпарат бермейді.

ПАЙДАЛАНҒАН ДЕРЕКТЕР ТІЗІМІ

1 **Ни, В.** Солтүстік және Орталық Азиядағы Халықаралық көші-қонды басқарудың заңнамалық және институционалдық негіздерін зерттеу [Мәтін] // Орталық Азиядағы көші-қон процестерін басқару. – 2016. – № 4. – 35-36 б.

2 Орталық Азиядағы жедел қозғалыстар // <https://kazakhstan.iom.int/sites/g/files/tmzbd11586/files/documents/operational-movements-in-central-asia.pdf>

3 **Қурманова, Г. К., Суханбердина Б. Б., Ким, А. А., Уразова Б. А.** Қазіргі қазақстандық қоғамдағы көші-қон процестері [Мәтін] // «Тұран» университетінің хабаршысы. – 2020 (2). – Б. 76.

4 **Элен Сайед Цвик, Сазанова, Ж.** Қазақстанның үш қаласында еңбек көші-қонын зерттеу: Алматы, Астана және Шымкент [Мәтін] // халықаралық көші-қон ұйымының зерттеулері. – 2022. – Б. 16.

5 **Бокаев, Б. Н., Оспанов, Е. А.** Қазақстан Республикасындағы көші-қон процестерін мемлекеттік реттеу: сын-тегеуріндер мен тәуекелдер [Мәтін]. – Астана : Мемлекеттік басқару және мемлекеттік қызмет халық ғылымы – талдау журналдар. – 2018. – №3 (66). – б. 9.

6 «Қазақстан Республикасына шетелдік жұмыс күшін тартуға квота белгілеу қағидаларын, шетелдік жұмыскерге және жұмыс берушілерге шетелдік жұмыс күшін тартуға рұқсат беру қағидалары мен шарттарын бекіту туралы және Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2001 жылғы 19 маусымдағы №836 қаулысына өзгеріс енгізу туралы «Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 13 қаңтардағы №45 Қаулысы» Халықты жұмыспен қамту туралы» 2001 жылғы 23 қаңтардағы Қазақстан Республикасының Заңын іске асыру жөніндегі шаралар туралы.

7 Халықтың көші-қоны туралы Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 22 шілдегі № 477-IV Заңы. [Электронды ресурс]. – <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z110000477>

8 **Асанбаев, М. Б.** Анализ внутренних миграционных процессов в Казахстане. – Алматы : Print Express, 2010. – 234 с.

9 **Смаилова, А. А.** Перепись населения Республики Казахстан 2009 года. Краткие итоги: Статистический сборник. – Астана, 2010. – С. 110.

10 **Садовская, Е.** «Международная миграция в Казахстане в период суверенитета» // Научный журнал «Казахстан Спектр». – 2016. - №1 (75). - с.14

REFERENCES

1 Ni, V. Soltystyk zhәне Ortaly`k Aziyadafy` Xaly`karaly`k koshi-qondy` baskarudy`n zaңnamaly`k zhәне institucionaldy`k negizderin zertteu [Study of the legislative and institutional framework for managing international migration in North and Central Asia in the context of countries of origin and destination] [Mәtin] // Ortaly`k Aziyadafy` koshi-qon procesterin baskaru. – 2016. – № 4. – 35-36 b.

2 Ortaly`k Aziyadaǵy` zhedel kozǵaly` star [Operational movements in Central Asia] // <https://kazakhstan.iom.int/sites/g/files/tmzbd11586/files/documents/operational-movements-in-central-asia.pdf>

3 **Kurmanova, G. K., Suxanberdina B. B., Kim, A. A., Urazova B. A.** Qazirgi qazaqstandy`k qoǵamdaǵy` koshi-kon procesteri [Migration processes in modern Kazakh society] [Mətin] // «Týran» universitetiniń xabarshy`sy`. – 2020 (2). – S. 76.

4 **E`len Sajed Czvik, Sazanova, Zh.** Qazaqstanny`ń ysh qalasy`nda eńbek koshi-kony`n zertteu: Almaty`, Astana zhəne Shy`mkent [A study of labor migration in three cities of Kazakhstan: Almaty, Astana and Shymkent] [Mətin] // xaly`qaraly`k koshi-kon yjy`my`ny`ń zertteuleri. – 2022. – S. 16.

5 **Bokaev, B. N., Ospanov, E. A.** Qazaqstan Respublikasy`ndary` koshi-kon procesterin memlekettik retteu: sy`n-tegeurinder men tauekelder [State regulation of migration processes in the Republic of Kazakhstan: challenges and risks] [Mətin]. – Astana : Memlekettik baskaru zhəne memlekettik qy`zmet xaly`k ry`ly`my` – taldau zhurnaldar. – 2018. – №3 (66). – b. 9.

6 «Qazaqstan Respublikasy`na sheteldik zhymy`s kyshin tartuǵa kvota belgileu qaridalary`n, sheteldik zhymy`skerge zhəne zhymy`s berushilerge sheteldik zhymy`s kyshin tartuǵa rýqsat beru qaridalary`men sharttary`n bekitu turaly`zhəne Qazaqstan Respublikasy` Ykimetiniń 2001 zhy`lry`19 mausy`mdaǵy` №836 qauly`sy`na ozgeris engizu turaly`«Qazaqstan Respublikasy` Ykimetiniń 2012 zhy`lry`13 qańtardaǵy` №45 Qauly`sy`» Xaly`qty`zhymy`spen qamtı turaly`» 2001 zhy`lry`23 qańtardaǵy` Qazaqstan Respublikasy`ny`ń Zańy`n iske asy`ru zhenindegi sharalar turaly` [Resolution of the Government of the Republic of Kazakhstan dated January 13, 2012 No. 45 «On Approval of the Rules for Establishing quotas for attracting foreign labor to the Republic of Kazakhstan, Rules and Conditions for issuing permits to foreign workers for employment and employers for attracting foreign labor and on Amending Resolution of the Government of the Republic of Kazakhstan dated June 19, 2001 No. 836 «On measures to implement the Law of the Republic of Kazakhstan dated January 23, 2001 «About the employment of the population»].

7 Xaly`qty`ń koshi-kony` turaly` Qazaqstan Respublikasy`ny`ń 2011 zhy`lry`22 shildegi №477-IV Zańy` [The Law of Republic of Kazakhstan dated 22 July 2011 No.477-IV]. [Electronic resource]. – <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1100000477>

8 **Asanbaev, M. B.** Analiz vnutrennih migracionnyh processov v Kazahstane [Analysis of internal migration processes in Kazakhstan]. Almaty: Print Express, 2010. – 234 p. (In Russian)

9 **Smailova, A. A.** Perepis` naseleniya Respubliki Kazahstan 2009 goda. Kratkie itogi. Statisticheskii sbornik [Population census of the Republic of Kazakhstan 2009. Brief summary. Statistical collection]. – Astana, 2010. – 110 p.

10 **Sadovskaya, E.** «Mezhdunarodnaya migraciya v Kazahstane v period suvereniteta». [International migration in Kazakhstan during the period of sovereignty] // Nauchnyj zhurnal «Kazahstan Spektr». – 2016. – №1 (75). – P. 14.

24.10.24 ж. баспаға түсті.

29.10.24 ж. түзетулерімен түсті.

12.11.24 ж. басып шығаруға қабылданды.

**М. Н. Рахимбаева*

Торайғыров университет,
Республика Казахстан, г. Павлодар.

Поступило в редакцию 24.10.24.

Поступило с исправлениями 29.10.24.

Принято в печать 12.11.24.

УПРАВЛЕНИЕ ПРОЦЕССАМИ ТРУДОВОЙ МИГРАЦИЕЙ В КАЗАХСТАНЕ

В статье рассматривается трудовая миграция на территории Казахстана, управление и регулирование данного процесса с соседними государствами.

В центре внимания данного исследования находятся правовые и институциональные механизмы, регулирующие процессы трудовой миграции, а также проблемы, связанные с нелегальной миграцией. В качестве первичных источников информации о национальном законодательстве рассматривались также электронные базы и сайты национальных органов по управлению миграцией и статистике.

Для проведения исследования были использованы теоретические положения и практические рекомендации, изложенные в Руководстве ОБСЕ, МОМ и МОТ 2006 года, что позволило провести всесторонний анализ национальных механизмов управления трудовой миграцией. Несмотря на актуальность данного вопроса, выявлено много пробелов, например точных данных по количеству прибывающих и убывающих трудящихся-мигрантов нет. Последние статистические данные указывают на общее количество внешней миграции.

Так как трудовая миграция является важной характеристикой страны, которая влияет на рынок труда и уровень безработицы, необходимо вести контроль и легализацию данного процесса. Внедрить

информационные технологии для оптимизации миграционных процедур. Управление этим процессом требует комплексного подхода, учитывающего как внутренние, так и внешние факторы.

Ключевые слова: миграция, трудящиеся-мигранты, управление, регулирование, законодательство, международная миграция, хорошая жизнь, конфликты, правовое регулирование, право..

**M. N. Rakhimbaeva*

Toraighyrov University,
Republic of Kazakhstan, Pavlodar.

Received 24.10.24.

Received in revised form 29.10.24.

Accepted for publication 12.11.24.

MANAGEMENT OF LABOR MIGRATION PROCESSES IN KAZAKHSTAN

The article discusses labor migration in Kazakhstan, management and regulation of this process with neighboring countries.

The focus of this study is on the legal and institutional mechanisms governing the processes of labor migration, as well as the problems associated with illegal migration. Electronic databases and websites of national migration management and statistics authorities were also considered as primary sources of information on national legislation.

To conduct the study, the theoretical provisions and practical recommendations set out in the 2006 Guidelines of the OSCE, IOM and ILO were used, which allowed for a comprehensive analysis of national labor migration management mechanisms.

Despite the relevance of this issue, many gaps have been identified, for example, there is no accurate data on the number of incoming and outgoing migrant workers. Recent statistics indicate the total number of external migration.

Since labor migration is an important characteristic of the country, which affects the labor market and the unemployment rate, it is necessary to monitor and legalize this process. Implement information technologies to optimize migration procedures. Managing this process requires an integrated approach that takes into account both internal and external factors.

Keywords: migration, migrant workers, management, regulation, legislation.

Теруге 24.12.2024 ж. жіберілді. Басуға 30.12.2024 ж. қол қойылды.

Электронды баспа

492 Кб RAM

Шартты баспа табағы 4,1.

Таралымы 300 дана. Бағасы келісім бойынша.

Компьютерде беттеген: З. Ж. Шокубаева

Корректорлар: А. Р. Омарова, Д. А. Кожас

Тапсырыс № 4339

Сдано в набор 24.12.2024 г. Подписано в печать 30.12.2024 г.

Электронное издание

492 Кб RAM

Услпеч.л 4,1. Тираж 300 экз. Цена договорная.

Компьютерная верстка: Шокубаева З. Ж.

Корректоры: А. Р. Омарова, Д. А. Кожас

Заказ № 4339

«Toraighyrov University» баспасынан басылып шығарылған

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

«Toraighyrov University» баспасы

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

8 (7182) 67-36-69

e-mail: kereku@tou.edu.kz

vestnik-humanitar.tou.edu.kz